

В НАЧАЛОТО БЕ КРЪГЛАТА МАСА

Амелия Милчева
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“

IN THE BEGINNING WAS THE ROUND TABLE

Ameliya Milcheva
Veliko Turnovo University St. Cyril and St. Methodius

In 1155 Wace invented the literary motif of the Round Table and introduced it into his *Roman de Brut*. In the beginning of the 13th century the meaning and symbolism of this motif fundamentally changed during the process of rewriting and creating multiple French prose romances. The paper analyses these transformations which occurred after the transposition of the motif of the Round Table in some French prose romances from the first half of the 13th century.

Key words: literary motif, Round Table, French prose romance

Един от най-известните мотиви във френската средновековна литература, мотивът за Кръглата маса, се появява за първи път в „Роман за Брут“ на Вас през 1155 г. Твърде образованият монах полиглот от Джърси – Вас, всъщност превежда от латински на англо-нормандски език псевдоисторическата „История на британските крале“ на Джефри от Монмът. Той създава своето произведение в осемсрични стихове (приблизително петнадесет хиляди) и го посвещава¹ на кралица Алиенор д’Акитен, съпруга на английския крал Хенри II. Промените, които Вас осъществява при тази адаптация, са многобройни, той преосмисля и обогатява текста на Джефри от Монмът. Обикновено критическите изследвания споменават новопоявилия се мотив за Кръглата маса като една от най-оригиналните негови инвенции.

---

¹ Фактът, че „Роман за Брут“ е посветен на Алиенор д’Акитен, е известен от английския превод на произведението на Вас, направен от Лаямон през 1205 г. Вж. Arnold, I. Introduction. // *Le Roman de Brut*. Paris: I. Arnold, 1938 – 1940, t. I, p. LXXVIII.

Според текста на Вас след женитбата си с Гениевра² крал Артур превзема Ирландия и Исландия (RB, II, p. 508 – 511, v. 9641 – 9707)³. Тези убедителни победи са последвани от завръщането му в Англия, където в продължение на 12 години той властва в мир (RB, II, p. 512, v. 9729 – 9734). Именно по това време неговият кралски двор се прославя с благородството и изтънчеността си. И тогава според „Романа за Брут“ крал Артур създава Кръглата маса:

„За своите знатни благородници,
сред които всеки се стремеше да бъде най-добър,
всеки се държеше най-доблестно
и никой не се поддаваше на страха,
Артур сътвори Кръглата маса,
за която британците разказват множество небивалици “

„Pur les nobles baruns qu’il out,
Dunt chescuns mielldre estre quidout,
Chescuns se teneit al meillur,
Ne nuls n’en saveit le peiur,
Fist Artur la Roūnde Table
Dunt Bretun dient mainte fable.“⁴

(RB, II, p. 513, v. 9747 – 9752)

Хипотетично Вас може и да е чувал нещо подобно от фолклорните сказания, защото, както споменава, британците разказват множество измислени истории за Кръглата маса. Безспорен факт е обаче, че Вас пръв въвежда в средновековен литературен текст мотива за Кръглата маса. Същевременно по-важен е описаният от него стремеж на всички рицари към съвършенство, защото Кръглата маса от този момент нататък става символ на единството между най-добрите Артурови рицари. След цитирания пасаж за създаването на Кръглата маса в рамките на трийсетина стиха (RB, II, p. 513, v. 9753 – 9783) Вас обстойно разгръща мотива за Кръглата маса. Освен от стремежа към съвършенство рицарите на Кръглата маса са обединени и от идеята за равенство, независимо от тяхното положение във феодалната йерархия или народността им. От всички страни към двора на крал Артур се стичат рицари, желаещи да докажат достойнствата си, да се приобщат към нравите и обноските, валидни в него, или да изразят почитта си. Така описаните от Вас образи на Артуровия двор и Кръглата маса стават традиционни символи за поколения писатели, претворяващи не само през Средновековието, но и в наши дни мотива за Кръглата маса.

---

² Популярна вариант на името е Гуинивер. – Бел. ред.

³ Цитатите и означените по-нататък пасажии от „Роман за Брут“ на Вас са от изданието на Ивор Арнолд: **Wace. *Le Roman de Brut***, éd. I. Arnold, vol. 1 – 2, Paris: SATF, 1938 – 1940. За улеснение в скоби освен инициалите на заглавието (RB), са отбелязани том, страница и номер на цитираните стихове по това издание.

⁴ Преводът от старофренски език е мой – А. М.

Видната френска медиевистка Е. Бомгартнер много точно определя смисъла на създадения от Вас мотив, както и на многозначния образ на Кръглата маса: „Вас разкрива как Артур наистина създава ерата на куртоазията [...]. Кръглата маса, която омиротворява доскорошни врагове, отразява със съвършената си форма един хармоничен образ на рицарската класа и на отношението между рицарите и техния крал. Кръглата маса събира близо до крал Артур [...] войнски елит, който винаги ще му служи и чиято функция е да разпространява и налага нов порядък в света“ (Бомгартнер 1995: 40).

През втората половина на XII век значението на мотива за Кръглата маса се съхранява в тази перспектива основно в романите на Кретиен дьо Троя, а съвременната литературна критика често назовава „романи за Кръглата маса“ създадените в края на XII век и през първата половина на XIII век френски артуровски романи в стихове.

Като мотив, свързан с кралството на Артур и неговите славни рицари, мотивът за Кръглата маса претърпява редица изменения. Промените се осъществяват в няколко посоки. Основавайки се на текстовете на няколко френски романа в стихове и в проза от XII – XIII в., ще се опитам да изясня някои съществени трансформации на мотива за Кръглата маса.

В процеса на превод, адаптация или пренаписване множество мотиви в средновековната литература преминават от произведение в произведение, като по този начин се осъществява не само преносът на някаква идея, но и нейната метаморфоза.

Франсис Женграс в социолингвистичното си изследване, посветено на средновековния роман, изяснява преминаването на идеи от текст в текст чрез традиционния топос за предаването на властта, религията и познанието в пространството и времето⁵. Според канадския медиевист този топос, известен от множество латински текстове, разкрива механизма, чрез който се осъществява преносът на идеи и знание в края на XII и началото на XIII век. Франсис Женграс (Женграс 2011: 127 – 134) смята, че във френските романи от края на XII и началото на XIII век този процес се реализира в четири основни посоки, а именно:

- хоризонтално и по-точно от изток на запад,

---

⁵ Идеята за приемствеността на властта в географското пространство и в историческото време (*translatio imperii*) се свежда до подобно предаване на знанието и културата (*translatio studii*) и се свързва същевременно със сходната идея за приемствеността в религията (*translatio religionis*) – вж. *Dictionnaire des Lettres françaises. Le Moyen Age*, Paris, La Pochothèque, Le Livre de Poche, 1992, p. 1280.

- вертикално, под влияние на християнската религия,
- в дълбочина, чрез усложняване на смисъла,
- и във времето, чрез специфични придвижвания във времето.

В множество текстове механизмът, предложен от Франсис Женграс, може да бъде приложен и при анализа на промените, настъпили с мотива за Кръглата маса.

Така например в романа „Клижес“ на Кретиен дьо Троя рицарските и куртоазните ценности, утвърдени от Вас чрез мотива за Кръглата маса, се разпространяват хоризонтално от изток на запад въпреки тяхното движение и в обратната посока (от запад на изток) (Женграс 2011: 127 – 134).

Вертикално, чрез усложняване на смисъла и във времето мотивът за Кръглата маса се променя при следващите си появи във френски артуровски романи в стихове и в проза. Различните трансформации се осъществяват основно при взаимодействие с комплекса от мотиви, разкриващи същността и историята на Граала.

Първоначално мотивът за Кръглата маса взаимодейства с мотива за Граала още в романа на Кретиен дьо Троя „Персевал или разказ за Граала“⁶, написан между 1181 – 1191 г. Кретиен дьо Троя създава множество загадки в своя недовършен роман и една от тях е енигматичният образ на Граала. Чрез контраста между двамата герои в романа – Персевал и Говен, Кретиен дьо Троя намеква за „суетата на рицарските приключения“ (Бомгартнер 1995: 68). Подвизите на Говен, един от най-славните рицари на Кръглата маса, са противопоставени на неприключилото търсене на Граала, изпитанието, предназначено за Персевал. Оказва се, че Артуровите рицари са устремени към нови ценности, които се доближават все повече до християнската религия⁷.

В края на XII в. и в началото на XIII в. мотивът за Кръглата маса претърпява следващите си промени. Те се осъществяват в някои перс-

---

⁶ Кретиен дьо Троя, *Персевал или Разказ за Граала*. Превод от старофренски Пайсий Христов. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2010.

⁷ Търсенето на Граала предполага доста метафизични интерпретации, защото абстрактните значения водят към християнската религия, но могат да бъдат базирани и на други религиозни митове. Хостията в Граала, греховността и изкуплението на Персевал не предполагат непременно християнско религиозно тълкуване на „Разказ за Граала“: вж. Zink, M. (2001) *Littératures de la France médiévale. Le Graal et la poétique du salut*. Cours consultable en ligne sur http://www.college-de-france.fr/media/michel-zink/UPL31716_zink.pdf (visité le 29/09/2013); Baumgartner, E. *op. cit.*, 1995, p. 67 ; Séguy, M. *Les romans du Graal ou le signe imaginé*. Paris: Champion, 2001, p. 19 – 20.

пективи, набелязани от Франсис Женграс и упоменати по-горе – вертикално, във времето и чрез усложняване на смисъла. Тъй като мотивът за Граала също претърпява промени по това време, естествено е двата мотива да си взаимодействат по специфичен начин. Това се осъществява под въздействието на романа на Робер дьо Борон – „Йосиф в стихове“, който е част от неговия „Роман за историята на Граала“⁸. Робер дьо Борон всъщност християнизира мотива за Граала. Едва след това в романа „Мерлин в проза“ той окончателно свързва двата мотива, а именно мотива за Кръглата маса и мотива за Граала.

В края на XII или приблизително в самото начало на XIII век Робер дьо Борон написва своя „Роман за историята на Граала“. Съставен от около 3500 осемсрични стиха, романът на Робер дьо Борон се състои от две части – „Йосиф в стихове“ и „Мерлин в стихове“, като от втората част са съхранени едва около 500 стиха, които са фрагмент от началото на текста.

В „Роман за историята на Граала“ мотивът за Кръглата маса изобщо не се споменава. В него обаче се разкрива християнизираното обяснение за произхода на Граала. Робер дьо Борон създава „историята“ на Граала, като вписва въображаемата реликва в една псевдохронологична рамка, която съвпада със събития, означени от апокрифното Евангелие на Никодим.

Робер дьо Борон измисля оригинална сюжетна схема, своеобразен сбит сценарий за произхода, историята и движението на Граала. Така той се превръща в напълно фикционална, но християнска реликва.

Хронотопът на романа е изграден особено оригинално, защото историята на Граала започва не от времето на Божието въплъщаване в Иисус, а от Страстите Христови. Постепенно се появява познатият ни и днес образ на Граала – това е чашата или съдът, с който си е служил Христос по време на Тайната вечеря.

Йосиф от Ариматея събира в същия съд кръвта на Божия син след разпъването му на кръста (REG, v. 550 – 568)⁹.

След това, когато евреите изпращат опечаления Йосиф в затвора, пред него се появява самият Христос и му донася този съд. Светлината от Божието присъствие озарява килията на Йосиф и изчезва, след като

⁸ Робер дьо Борон. *Роман за Граала*. Превод от старофренски Владимир Атанасов. София: ИК „Изток – Запад“, 2012.

⁹ Посочените пасажи от „Роман за Историята на Граала“ са от следното издание: Robert de Boron. *Le Roman de l'Estoire dou Graal*, éd. W. Nitz. Paris: Champion, 1983. За улеснение в скоби са записани инициалите на заглавието (REG) и точните стихове по това издание.

Божият син си тръгва. Но преди да си отиде, Христос оставя съда на Йосиф, повелява му да го пази и да го предаде на следващите достойни пазители, като уточнява, че в името на Светата Троица пазителите трябва да са трима (REG, v. 871 – 878). При своята поява в затвора при Йосиф Христос разкрива и тайнството на причастието, както и символиката на ритула, свързан с евхаристията (REG, v. 893 – 928).

В следващите стихове на романа Робер дьо Борон разказва как след освобождаването на Йосиф героят осъществява със свои сподвижници заветите на Христос. Изпълнявайки Божиите повели, Йосиф от Ариматея създава Масата на Граала по подобие на масата от Тайната вечеря. На Масата на Граала обаче остава едно свободно място, което съответства на прокълнатото място на Юда на масата от Тайната вечеря. Мотивът за свободното място на Масата на Граала впоследствие се трансформира, но преминава в романите в проза от трилогията на Псевдо-Робер дьо Борон, както и в романите в проза от цикъла „Вулгата“.

В текста на Робер дьо Борон хронотопът е също разгърнат благодарение на Божиите повели. Според заветите на Христос и в името на Светата Троица Йосиф разкрива тайнствата на Граала на Брон, а след това насочва потомството на Брон към мисията да съхранява ценния съд. В крайна сметка Граалът трябва да има трима пазители. Божията повеля налага святата реликва и християнската вяра да бъдат пренесени от следващите пазители (сформиращи потомството на Брон) далеч на запад, в „долините на Авалон“¹⁰. Божията воля и намерения, определящи пренасянето на Граала от изток на запад, очертават всъщност връзката на романа с един от споменатите вече средновековни топоси – идеята за приемствеността на религията в пространството и времето. Мотивът за Граала в „Роман за историята на Граала“ на Робер дьо Борон всъщност се променя в сравнение с текста на „Персевал или разказ за Граала“ на Кретиен дьо Троа във всички означени от Франсис Женграс (Женграс 2011: 131) посоки – хоризонтално и във времето чрез поколенията пазители на Граала, които трябва да го пренесат заедно с християнската вяра от изток на запад. Вертикално мотивът се променя посредством прякото му свързване с

---

¹⁰ „Долините на Авалон“, както и митичният остров Авалон, са свързани с ред легенди за Гластънбърийското абатство във Великобритания. Според християнските легенди Йосиф от Ариматея пренася Граала на това митично място и създава църква, а по-късно там възниква Гластънбърийското абатство, в което през 1191 г. свещеници „откриват“ гробовете на Артур и Гениевра. Вж. Baumgartner, E. *Le récit médiéval*. Paris: Hachette, 1995, p. 76.

Иисус и с божественото. Колкото до усложняването на смисъла, мотивът вече символизира няколко значения, експлицитно или метафорично зададени в романа на Робер дьо Борон.

Сходни са и промените, настъпващи с мотива за Кръглата маса в следващия роман, приписван на Робер дьо Борон, но създаден вероятно от негов последовател. Става дума за романа „Мерлин в проза“. Връзката между християнизирания мотив за Граала и мотива за Кръглата маса е осъществена именно в този роман в проза, представляващ една от петте части¹¹ на огромния цикъл от романи в проза от XIII век, известен като „Ланселот-Граал“ или „Вулгата“.

Вас вмъква мотива за Кръглата маса в промеждутъка от 12 години на мирно властване на крал Артур, за да прослави ценности като куртоазия и куртоазна любов, войнска доблест, равенство, състрадание към по-слабите или унизените. Робер дьо Борон преосмисля в християнски дух и променя мотива за Граала в „Роман за историята на Граала“. След това, около 1210 г., се появява трилогията от романи в проза – „Йосиф – Мерлин – Персевал“. В критическата литература тази трилогия обикновено е приписвана отново на Робер дьо Борон въпреки множеството хипотези и спорове¹². Както бе споменато вече, Робер дьо Борон окончателно свързва в романа „Мерлин в проза“ мотива за Кръглата маса и мотива за Граала.

В „Мерлин в проза“ е трансформиран и мотивът за Кръглата маса чрез взаимодействието му с християнизирания вече литературен мит за Граала. Тези модификации са осъществени чрез намесата на главния герой в романа – Мерлин. Магьосникът предрича много събития, той действа същевременно като демиург и често направлява хода на „историята“ на британските крале преди раждането на Артур.

Връзката между минало, настояще и бъдеще, обединяването на времето на Тайната вечеря и появата на Граала с времето на основа-

---

¹¹ Това са в хронологичен ред романите „Ланселот в проза“, „Търсенето на Светия Граал“, „Смъртта на крал Артур“, „Историята на Светия Граал“ и „Мерлин в проза“.

¹² Съществуващите ръкописи на френската трилогия от романи в проза „Йосиф – Мерлин – Персевал“ обикновено се свързват с творческата дейност на Робер дьо Борон. По повод на авторството на тези текстове в проза медиевистите предлагат различни хипотези, затова те са наричани още „текстове на Псевдо-Робер дьо Борон“. Последната част от трилогията, озаглавена „Персевал“, е съхранена до наши дни само в анонимната си версия, и то единствено в проза. Според повечето медиевисти „Персевал в проза“ се появява значително по-късно, освен това най-вероятно не е дело на Робер дьо Борон.

ването на Кръглата маса, а след това с времето на крал Артур се реализират благодарение на способността на Мерлин да преминава чрез знанията и магическите си способности в различни епохи.

Мерлин се появява някъде на изток и заминава на запад. Времето на раждането му не е изяснено в текста. Мястото – също. Хипотетично – някъде на изток. По този начин той очертава чрез действията си и художествения универсум в романа. След като разказва на Блез божествените истини за ценната реликва някъде там на изток, в лоното на историята на Граала, Мерлин се появява по-късно според пророчеството си на запад. Така голяма част от събитията, предречени или осъществени със съдействието на Мерлин, се развиват според текста на романа в Англия, но към края на текста е споменато и кралство Логр, в което Артур е призван според божия промисъл да заеме своето място като наследник на Утерпандрагон. Действията и пророчествата на Мерлин структурират не само събитийността, но и хронотопа на романа (Бомгартнер 1994: 487 – 496).

Магьосникът се променя, изчезва или се появява след време, за да предизвика събития, за които вече е произнесъл своите пророчества. Именно според тези пророчества той се появява на запад, в Британия, по времето на Вертижие, място и време, описани основно според „Романа за Брут“ на Вас, който е известен на средновековната аудитория.

Качествата на Мерлин се проявяват по времето на Вертижие чрез познатата от Джефри от Монмът и Вас история с рухващата кула. Мерлин обяснява защо е невъзможен строежът на кулата, какво е значението на драконите, прави пророчества за смъртта на Вертижие и за победоносното завръщане на синовете на Констан – Утер и Пандрагон. Магьосникът става съветник и закрилник на двамата братя, като постоянно проявява способността да променя външността си или да знае бъдещото развитие на различни събития.

След гибелта на своя брат Пандрагон Утер става крал и в чест на брат си се нарича вече Утерпандрагон. Мерлин разкрива една нова идея на Утерпандрагон. Магьосникът му внушава, че трябва да бъде създадена Кръглата маса. Така Утерпандрагон основава Кръглата маса. Мерлин разяснява, че тя трябва да се появи по подобие на масата на Тайната вечеря и на Масата на Граала. Петдесет най-знатни войни, избрани от Мерлин, сядат около Кръглата маса. Едно място на нея остава свободно по подобие на Масата на Граала, за да символизира прокълнатото място на Юда на масата от Тайната вечеря. Мерлин произнася пророчествата си, без да назовава имена, затова не става

ясно кой точно ще успее да седне на това прокълнато място, без да пострада. Пророкът уточнява само, че това ще се случи по времето на наследника на Утерпандрагон. Пророчествата на Мерлин постоянно са въвеждани с познатия от френския героичен епос риторичен похват пролепис, който умело е използван и в „Мерлин в проза“.

Движението на Мерлин определя и връзката между различните епохи на няколко владетели, властвали преди крал Артур. Мотивът за Кръглата маса отново е умело вписан в псевдоисторията на британските крале, но неин създател вече не е крал Артур, а Утерпандрагон, който действа под внушението на Мерлин.

Другата съществена промяна на мотива за Кръглата маса в „Мерлин в проза“ се осъществява вертикално, тъй като Кръглата маса вече е създадена от Мерлин по подобие на Масата на Граала и на масата от Тайната вечеря. Връзката между Кръглата маса и божествените повели на християнството е напълно очевидна. При това тя е експлицирана в текста на романа. Освен символ на войнска чест, равенство и съвършенство Кръглата маса става и място, обединяващо християнските ценности. Тази нова символика под знака на Светата Троица усложнява още повече наситения семантично мотив.

„Търсенето на Светия Граал“ е последният роман, в който ще проследя появата на мотива за Кръглата маса. Той е създаден от анонимни автори приблизително между 1225 и 1230 г. Привидно в този роман в проза от XIII век мотивът за Кръглата маса се появява със същите значения, познати от романа „Мерлин в проза“. Същевременно особено интересно е описанието на Кръглата маса, както и обяснението в текста какво точно символизира тя.

По пътя на своите странствания в търсене на Светия Граал Персевал среща монахиня, която се оказва негова леля. Тя разкрива на героя тъжната съдба на майка му, след като той е напуснал дома си, за да стане рицар в двора на крал Артур. След това монахинята разказва на Персевал историята на трите маси. Тя подробно описва събитията, свързани с масата от Тайната вечеря. Обяснява също тъй подробно как се е появила Масата на Граала, създадена „по подобие и за да напомня“¹³ за масата на Тайната вечеря. Кръглата маса по думите на монахинята се появява едва след това благодарение на съветите на Мерлин.

¹³ „en semblance et en remembrance“ (*QSG*, p. 74). Преводът от старофренски език е мой – А. М. Цитатите от романа „Търсенето на Светия Граал“ са по изданието на Албер Пофиле *La Queste del Saint Graal*. Albert Pauphilet, éd. Paris: Champion, 1923. В скоби са посочени инициалите на заглавието (*QSG*) и точните страници по това издание.

Псевдохронологията, споменаването на Мерлин и неговите пророчества създават в този епизод от „Търсенето на Светия Граал“ илюзия за истинност. Всъщност именно за да се запомни дългата история на християнското рицарство, някои събития се оказват особено показателни и знаменателни. Създаването на Кръглата маса е едно от тях. Във връзка с него е упоменат Мерлин като свидетел и творец на „историята“.

Анонимните автори на „Търсенето на Светия Граал“ всъщност променят мотива за Кръглата маса. В упоменатия разказ на монахинята – леля на Персевал, не е представено нищо ново. Оригинално и интересно е само описанието на Кръглата маса:

„[...] en ce qu'ele est apelee Table Reonde est entendue la reondece del monde et la circonstance des planetes et des elemenz el firmament ; et es circonstances dou firmament voit len les estoiles et mainte autre chose ; dont len puet dire que en la Table Reonde est li mondes senefiez a droit. Car vos poez veoir que de toutes terres ou chevalerie repere, soit de crestienté ou de paiennie, viennent a la Table Reonde li chevalier.“

(QSG, p. 76 – 77)

„[...] тази маса е наречена Кръгла, за да изобразява формата на света, разположението на планетите и елементите в небето; а около небето – звездите и много други неща. С пълно право може да се каже, че Кръглата маса символизира света, защото можете да видите как към нея приивдат рицари от всякакви земи – както християнски, така и езически.“¹⁴

Универсализирането на образа на Кръглата маса, която вече символизира света, е особено показателно за значението на рицарските ценности в романа „Търсенето на Светия Граал“. Само че този артуровски роман в проза от XIII век съвсем открито порицава светските рицарски ценности още от самото си начало. Ако в „Персевал или Разказ за Граала“ Кретиен дьо Троя само загатва суетата на рицарските подвизи, в „Търсенето на Светия Граал“ куртоазната любов е порицана като прелюбодеяние, а рицарските битки са осъдени като братоубийствени.

Още в самото начало на романа пред рицарите на Кръглата маса се появява Граалът. Гръм възвестява предстоящото чудо. Всички са зашеметени от светлината, която огрява залата. Никой не вижда покрития с бяла коприна свещен предмет, не става ясно и кой го носи. Благовония изпълват двореца, а на масите пред рицарите се появяват

---

¹⁴ Преводът от старофренски език е мой – А. М.

всички пожелани от тях ястия. След това Граалът изчезва. Рицарите неслучайно възприемат появата на Граала чрез телесната си, земна същност, техните сетива, но не и душите им са способни да посрещнат тайнствата на Граала. Говен решава да предприеме в течение на една година търсенето на Граала, за да види по-добре свещения съд и онова, което не е успял да различи добре. След него повечето Артурови рицари заявяват също желанието си да предприемат търсенето на Светия Граал. Обаче възрастен благородник в одежди на монах идва, за да изведе бързо Артуровите рицари от заблудата на неясното видение и на получената благодат единствено за телата им чрез появата на пожеланите от тях ястия. Монахът обяснява, че всички Артурови рицари трябва да тръгнат сами, без съпруги или любими дами, освен това трябва преди търсенето на Граала да се изповядат и пречистят от греховете си. Монахът заявява на Артуровите рицари:

„[...] ceste Queste n'est mie queste de terriennes choses, ainz doit estre li encercementz des grans secrez et des privetez Nostre Seignor et des grans repostailles que li Hauz Mestres mostrera apertement au boneuré chevalier qu'il a esleu a son serjant entre les autres chevaliers terriens, a qui il mostrera les granz merveilles dou Saint Graal, et fera veoir ce que cuers mortex ne porroit penser ne langue d'ome terrien deviser.“ (QSG, 19)

„[...] това Търсене не е търсене на земни блага, а откриване на великите Божии тайни и на тайнствата на вярата, които Господарят на небесата ще разкрие напълно пред блажения рицар, избран да му служи измежду всички други земни рицари, Бог ще му покаже великите чудеса на Светия Граал и ще му даде възможност да види онова, което простосмъртен не може да си представи, нито земен човек да разкаже.“¹⁵

Не само за Говен, а и за всички Артурови рицари става ясно, че предстоят много нови чудеса в приключенията на Граала, но само пред най-достойния ще бъдат разкрити истинските Божии тайни. Търсенето на Граала се превръща в търсене на истините за свещения съд, в познание, което е все още непонятно за земните Артурови рицари.

Крал Артур е игнориран и от самото начало на търсенето на Граала заема незначителната функция само да обяви, че началото на чудесата на Граала вече е дошло. След това той остава сам в кралския си двор, тъй като рицарите му поемат по трудния път на индивидуалното спасение (Буте 1992: 449), за да докажат доколко са способни да се издигнат над земните ценности, определящи смисъла на Артурово-

¹⁵ Преводът от старофренски език е мой – А. М.

то кралство. Търсенето на други, по-висши божествени ценности се противопоставя на светската слава на крал Артур, чието значение е отречено още в началото на търсенето на Светия Граал.

Всъщност романът „Търсенето на Светия Граал“ не само продължава традицията да се интерпретира литературният мит за Граала, но трансформира до неузнаваемост познатите от френските артуровски романи от XII – XIII в. герои рицари, сюжети и повествователни мотиви. Някои източници на „Търсенето на Светия Граал“ оказват влияние върху оформянето на тази нова и особено оригинална интерпретация на християнизирания вече литературен мит за Граала.

В романа „Търсенето на Светия Граал“ Граалът придобива значение на свещен предмет, който ще спаси Артуровите рицари от Кръглата маса и кралството на Артур от приключенията, които водят само до убийства. Куртоазната любов е отречена и всъщност, търсейки Граала, Артуровите рицари търсят своята нова същност, те търсят нови ценности, които съответстват все повече и единствено на християнската етика.

Тъй като разделението на „земни“ и „небесни“ рицари в романа разкрива постоянното противопоставяне между светски и християнски ценности, значението на мотива за Кръглата маса се задълбочава неимоверно. Впоследствие се оказва, че само трима „небесни“ рицари от Кръглата маса са способни да довършат митичното търсене на Граала, за да се приобщат към неговите тайнства. В крайна сметка в романа „Търсенето на Светия Граал“ мотивът за Кръглата маса се променя чрез последователното наслагване на нови значения, експлицитно разяснявани в хода на повествованието.

Създаден като мотив, символизиращ светската власт на куртоазните ценности, мотивът за Кръглата маса претърпява във френските артуровски романи значителни промени. Обогатен и наситен смислово под въздействие на християнските ценности, този мотив впоследствие символизира не само справедливост, равенство и хуманност. Божествените тайни на християнството се оказват достъпни и за рицарите на Кръглата маса, но само за предопределени Божи избраници, за „небесните“ рицари. Описани като аскети и непорочни герои, „небесните“ рицари от Кръглата маса в романа „Търсенето на Светия Граал“ много приличат на светците от агиографията, но те всъщност защитават отново славата на Кръглата маса. Фактът, че „небесните рицари“ утвърждават ценности, които остават недостъпни за „земните“ рицари, отдадени на битки и плътски удоволствия, е по-скоро свързан със способността на отбрани Артурови рицари да преминат

трудния път в търсене на индивидуалното си спасение, както и да допринесат за спасението на грешния Артуров свят. Обаче още „Романът за Брут“ на Вас описва гибелта на Артуровото кралство. По ирония на съдбата именно куртоазните ценности, утвърдени от Вас чрез мотива за Кръглата маса, ще предизвикат в следващия роман в проза от цикъла „Вулгата“ – „Смъртта на крал Артур“ – братоубийствени конфликти и неустойими страсти, довели до окончателния крах на славния свят на крал Артур.

ЛИТЕРАТУРА

Бомгартнер 1994: Baumgartner, E. Robert de Boron et l'imaginaire du livre du Graal. // *De l'histoire de Troie au livre du Graal. Le temps, le récit (XIIe – XIIIe siècles)*. Orléans: Paradigme, 1994.

Бомгартнер 1995: Baumgartner, E. *Le récit médiéval*. Paris: Hachette, 1995.

Буте 1992: Boutet, D. *Charlemagne et Arthur ou le roi imaginaire*. Paris-Genève: Champion-Slatkine, 1992.

Женграс 2011: Gingras, Fr. *Le bâtard conquérant*. Paris: Champion, 2011.